

УДК 178.8-053.6:616-084(072)

Ігор Черіга,

ORCID iD 0000-0002-7263-6695

кандидат педагогічних наук,
методист відділу технологій
кафедри природничо-математичних дисциплін
та методики їх викладання
«Донецький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»
м. Краматорськ, Україна
i.cheriga@ippo.dp.ua

Ігор Караїмчук,

старший викладач кафедри здоров'я людини,
фізичного виховання і біології
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Україна
karaimchuk@ukr.net

Ігор Мельник,

старший викладач кафедри здоров'я людини,
фізичного виховання і біології
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Україна
i.melnik@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ НАСКРІЗНИХ ЗМІСТОВИХ ЛІНІЙ ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНОГО НАХИЛУ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ УЧНІВ

У статті розглядається проблема потреби суспільства у вихованні відповідальних громадян, які вільно орієнтуються в складній сучасній соціально-економічній і політичній ситуаціях зі стійкою особисто значущою громадянською позицією, інноваційний підхід вирішення цієї педагогічної проблеми через міждисциплінарні зв'язки, пов'язані з історичними знаковими подіями минулих часів, із географічною орієнтацією. Для цього у викладача чи вчителя є всі важелі. Наведено приклади використання таких міждисциплінарних зв'язків. Сподіваємося, запропоновані рекомендації дадуть можливість педагогу: пов'язати громадянські процеси в суспільстві минулого історичного часу із сучасністю для виховання у здобувачів освіти громадянської свідомості та усвідомлення національної цінності українського народу; глибше використовувати наскрізні змістові лінії (у секторі «громадянськість») на прикладах патріотичної громадянської позиції окремих діячів та всього Українського народу в різні історичні часи; формувати громадянську позицію здобувачів.

Ключові слова: виховання учнівської /студентської молоді; громадянськість; істо-

ричний та географічний зв'язки; міжпредметні зв'язки; наскрізні змістові лінії; національно-патріотична діяльність педагогів.

@ Чепіга І. В., 2020

@ Караїмчук І. В., 2020

@ Мельник І. М., 2020

Постановка проблеми. В умовах сьогодення значно зростає роль громадянського виховання в суспільній життєдіяльності, оскільки громадянське виховання – цілеспрямований спеціально організований процес формування громадянських якостей в учнів і студентів, який передбачає засвоєння певної системи знань і вмінь, необхідних для успішного включення в різноманітні види діяльності упродовж життя.

У сучасній Україні виховання громадянськості відіграє особливу роль, оскільки воно покликане сприяти формуванню політичної нації, установленню громадянського миру та злагоди. Виховання громадянськості тісно пов'язане з широким комплексом завдань із розвитку демократичної, соціальної, правової держави. Зазначимо, що проблема формування громадянськості набуває особливої актуальності в умовах кризи українського суспільства, яка триває вже більше чотирьох років і має пряме відношення до теми дослідження.

Проблема громадянського виховання й становлення молодого покоління була актуальною в різні періоди становлення України. На основі принципів гуманістичної педагогіки, які були сформульовані в Конвенції ООН про права дитини, у законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», у Державній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, Концепції виховання дітей та молоді в національній системі (1996), Концепції громадянської освіти (2001), Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності (2002), Національній програмі виховання дітей і учнівської молоді в Україні (2004), Національній програмі ви-

ховання (2007), Законі України про Освіту (2017) тощо, визначалися основні напрями державної політики в галузі громадянського виховання. Закладена в зазначених документах методологія освіти та виховання надавала пріоритету розвиненій особистості, її життєвому й професійному самовизначенню, самореалізації, життєтворчості відповідно до національних цінностей в умовах інтеграції Української держави до європейського простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основи громадянського виховання українського народу були закладені в працях таких корифеїв української наукової та педагогічної думки, як Я. Чепіга, В. Антонович, Г. Ващенко, М. Грушевський, М. Драгоманов, М. Костомаров, А. Макаренко, І. Огієнко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, І. Франко та ін.

Різні аспекти громадянського виховання учнівської /студентської молоді в сучасних умовах розроблялися такими вченими, як І. Бех, О. Вишневецький, М. Гурій, Г. Шевченко та ін.

Проблемі реалізації міжпредметних зв'язків в освітньому процесі присвячено розвідки таких дослідників, як М. Арцишевська, І. Зверєв, В. Максимова, В. Стещенко, Н. Резнік, О. Савченко, Г. Шишкін тощо.

Аналіз наукових доробків цих та інших учених дозволяє визначити як один із шляхів здійснення громадянського виховання імплементацію в освітній процес закладів середньої освіти історико-географічних міжпредметних зв'язків, спрямованих на підвищення громадянської свідомості та національних цінностей учнів і студентів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – розкрити можливості імплементації в

зкладах середньої освіти наскрізних змістових ліній історико-географічного нахилу, міжпредметних зв'язків.

Виклад основного матеріалу. Терміни «громадянськість», «громадянський» прийшли в педагогіку з суспільних наук, де їх визначають як прояв патріотизму; «Громадянськість – це спрямованість на користь суспільства, підпорядкування особистих інтересів громадянським, служіння Батьківщині; дотримання правил і виконання обов'язків, установлених законами держави». Основна функція такого визначення громадянськості полягає в орієнтації особистості на служіння державі й народові (Політичний енциклопедичний словник, 1997, с. 27).

Розкриваючи «громадянськість» у своїх дослідженнях, О. Вишневський виокремив основні громадянські якості та їхні показники, які мають бути в будь-якій особистості, серед яких є пошана до законів та рівність громадян перед законом, відстоювання прав людини на життя, власну гідність, безпеку життя, приватну власність, рівність можливостей, самовідповідальність людини тощо (Вишневський О. І., 1994, с. 224). Зазначені якості необхідно розглядати як кінцевий результат громадянського виховання особистості.

Спираючись на аналіз підходів науковців до визначення розуміння поняття «громадянськість особистості», виявлення його сутнісних характеристик, що дозволило визначити такі складові названого поняття, як внутрішня готовність до дії; властивість суб'єкта; наявність внутрішніх мотивів, в основі яких лежать суспільні потреби; взаємодія суб'єкта з соціальним середовищем; зміна суб'єктом соціального середовища та суб'єкта взаємодії; розуміння індивідом необхідності громадської діяльності; використання на практиці законів суспільного розвитку.

Сучасна освіта ґрунтується на знаннях історичного минулого, у якому закладено уроки для наслідування та орієнтирів для майбутнього розвитку держави. Здобутки видатних українців стають основою

для освітнього процесу не тільки в середній школі, а й у закладах вищої освіти. Так, творчість українських митців – Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, Ю. Федьковича та багатьох інших, наповнена патріотичним духом, почуттям громадянськості, бажанням розбудувати незалежну українську державу. У цих творах розвивається народна творчість, яка зберігає та розвиває національні традиції як джерело національного виховання молоді. Їхня творчість стала дороговказом для виховання нової генерації громадян. Вивченню та поширенню знань про відомих українців сприяють такі науково-просвітницькі громадські організації, як товариства «Знання», «Прогрес», «Всеукраїнське жіноче товариство імені Олени Теліги» та інші.

Учені М. Бренсон і С. Шехтер запропонували низку критеріїв підготовки інформованого відповідального громадянина, серед яких: повага до прав людини, до законів та добровільне їх виконання, гідність та турбота про загальне благо (Гражданское образование: содержание и активные методы обучения, 2006, с. 24). Відомий американський політолог і педагог Дж. Патрік зазначає, що для того, щоб молодь була готова до виконання ролі активних громадян у конституційній демократії, необхідне оволодіння громадянськими навичками й цінностями, що сприяють ефективній участі в діяльності організацій громадянського суспільства (Audigier F., 1999, с. 205). На переконання американців, демократія в суспільстві ніколи повністю не досягається, тому громадянське виховання молоді є постійною метою. Цей підхід актуальний для будь-якої демократичної держави, зокрема й України, де демократичні інститути сформовані, вочевидь, не повною мірою.

На початку нинішнього століття Рада Європи приймає широку програму з навчання демократичної громадянськості та прав людини (Education for Democratic Citizenship and Human Rights), для реалізації якої розробляє рекомендації та інші документи. Серед найважливіших слід виділити такі: «Рекомендація Парламентської

асамблеї Ради Європи 1346» (1997) «Про освіту з питань прав людини»; «Рекомендації 59» (1999) «Європа 2000 – молодіжна участь: роль молодих людей як громадян»; «Декларація європейських міністрів освіти про інтелектуальну освіту в новому європейському контексті» (2003); «Рекомендації 1849 (2008) із просування культури демократії і прав людини через освіту вчителів».

Освіта є невід’ємною частиною суспільства, і в центрі уваги завжди був і буде всебічний розвиток особистості, формування її світогляду, умінь та навичок. Змінюється суспільство – змінюється й освіта. Ми живемо у світі глобалізації, змін та високих технологій, і тому освіта, що десятиріччями складалася з теоретичного підґрунтя, не встигає за надшвидкістю реального життя. Дійсно, якісна освіта потребує негайних змін, – вона має стати освітою, яка буде необхідною учням з практичного погляду, запропонувати знання, необхідні в житті за межами школи; освітою, що сприятиме реалізації особистісного потенціалу кожного учня. На сучасному етапі освіта – це не тільки великий багаж знань та результати тестів, зараз на перший план виходить формування у школярів самовизначення, загального розвитку та напряму до самореалізації.

Саме на цих принципах і ґрунтується Новий Державний Стандарт, затверджений урядом у 2018 році, основна відмінність цього документа – орієнтованість на здобуття учнями компетентностей, а не лише знань.

Щодо поняття «громадянська відповідальність». У педагогічному плані громадянськість містить у собі знання, переживання й вчинки. Ці складові перебувають у певних зв’язках і взаємодії з переважанням на певних етапах розвитку індивіда емоційного компонента, формування почуттєвої сфери.

Сьогодні актуальним є питання практичного забезпечення нової системи громадянського виховання, мета якого полягає у формуванні в учнів комплексу громадянських якостей, глибоке розуміння ними на-

лежності до українського народу, до своєї Батьківщини, готовність відстоювати та захищати її інтереси, реалізовувати свій потенціал на благо України. Саме початкова школа виконує роль фундаменту, на якому базується вся система громадянського виховання школярів, формування в них любові до рідного краю, України. Усе, що закладається учням у цей період навчання і виховання, у подальшому визначає успіх процесу формування особистості, її світогляду та загального розвитку. Набуті особистісні якості, знання, уміння і навички не лише забезпечують основу навчання і виховання підлітків, а й значною мірою визначають особливості практичної, громадської та професійної діяльності дорослої людини.

Наскрізнi лінії є засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей, навчальних предметів та предметних циклів; їх необхідно враховувати під час формування шкільного середовища.

Наскрізнi лінії є соціально значущими надпредметними темами, які допомагають формуванню в учнів уявлень про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати здобуті знання в різних ситуаціях.

Метою вивчення наскрізної лінії «Громадянська відповідальність» є формування відповідального члена громади й суспільства, який розуміє принципи й механізми соціального функціонування, а також важливість національної ініціативи. Ця наскрізна лінія освоюється через колективну діяльність – дослідницькі роботи, роботи в групі, проекти тощо, яка розвиває в учнів готовність до співпраці, толерантність в обранні різноманітних способів діяльності і думок.

Метою рекомендацій у всіх зазначених вище документах було виховання демократичної громадянськості молоді через формування демократичних і громадянських цінностей. Аналізуючи Британську національну програму навчання громадянськості у формуванні громадянина й демократії, слід звернути увагу саме на підго-

товку учнів /студентів до ефективної участі в суспільному житті. При цьому навчання основ прав та свобод людини розглядається як основоположний елемент громадянської освіти (Гурій М. О., 2008, с. 22).

В Україні завдання щодо громадянського виховання молоді представлено в таких нормативно-правових документах: законах України «Про громадські об'єднання», «Про громадські молодіжні та дитячі організації», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». Крім того, певну роль у цьому аспекті відіграють Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)», «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності», «Концепція національно-патріотичного виховання молоді», Державна цільова соціальна програма «Молодь України» та інші. Проголошені закони, концепції, програми розкривають зміст громадянського становлення особистості: виховання поваги до Конституції України, державних символів України, прав і свобод людини і громадянина, формують почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії, свідоме ставлення до обов'язків людини й громадянина; сприяють реалізації прав особистості на вільне формування політичних і світоглядних переконань; виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мов, національних цінностей українського народу та інших народів і націй.

Особливістю сучасного суспільства є швидке зближення країн і народів, зростання міжнародних контактів, інтеграція економічних зв'язків, значний вплив ІТ-технологій. Отже, відбувається глобалізація світу, і ці об'єктивні обставини зумовлюють зміни в освіті України, пов'язані з її інтеграцією в європейський простір.

Для вчителів загальної середньої освіти, ліцеїв, технікумів, коледжів та закладів вищої освіти за цих умов недостатньо працювати без урахування вищезначених змін. Цією науковою розробкою

ми не пропонуємо кардинально змінювати індивідуальну технологію викладання предмета викладачем, але, на нашу думку, кожному викладачеві будь-якої дисципліни необхідно використання міжпредметних історико-географічних зв'язків разом з інтерактивними технологіями викладання матеріалу свого предмета. Отже, викладач закладу освіти, використовуючи запропоновану технологію, може застосовувати її для формування та підвищення громадянських якостей здобувачів освіти. Освіта є невід'ємною частиною суспільства, і в центрі уваги завжди був і буде всебічний розвиток особистості, формування її світогляду, умінь та навичок. Змінюється суспільство – змінюється й освіта. Ми живемо у світі глобалізації, змін та високих технологій, і тому освіта, що десятиріччями формувалася переважно на теоретичному підґрунті, не встигає за надшвидкістю реального життя. Дійсно, якісна освіта потребує негайних змін, – освіта, яка буде необхідною учням з практичного погляду, з метою дати знання, необхідні в житті за межами школи; освіта, що сприятиме реалізації особистісного потенціалу кожного учня. На сучасному етапі освіта – це не тільки великий багаж знань та результати тестів, зараз на головний план виходить формування в школярів самовизначення, загального розвитку та напряду до самореалізації.

Саме на цих принципах і ґрунтується Новий Державний Стандарт, затверджений урядом у 2018 році. Основна відмінність нового Стандарту – орієнтованість на здобуття учнями компетентностей, а не лише знань.

Стосовно «громадянської відповідальності». У педагогічному плані громадянськість містить в собі знання, переживання й учинки. Ці складові перебувають у певних зв'язках і взаємодії за переважання на певних етапах розвитку індивіда емоційного компонента, формування почуттєвої сфери.

Сьогодні актуальним є питання практичного забезпечення нової системи грома-

дянського виховання, мета якого полягає у формуванні в учнів комплексу громадянських якостей, глибоке розуміння ними належності до українського народу, до своєї Батьківщини, готовність відстоювати і захищати її інтереси, реалізовувати свій потенціал на благо України. Саме початкова школа виконує роль фундаменту, на якому базується вся система громадянського виховання школярів, формування в них любові до рідного краю, України. Усе, що закладається учням у цей період навчання і виховання, у подальшому визначає успіх процесу формування особистості, її світогляду і загального розвитку. Набуті особистісні якості, знання, вміння і навички не лише забезпечують основу навчання і виховання підлітків, а й значною мірою визначають особливості практичної, громадської та професійної діяльності дорослої людини.

Наскрізні лінії є засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей, навчальних предметів та предметних циклів; їх необхідно враховувати під час формування шкільного середовища.

Наскрізні лінії є соціально значущими надпредметними темами, які допомагають формуванню в учнів уявлень про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати здобуті знання в різних ситуаціях.

Метою вивчення наскрізної лінії «Громадянська відповідальність» є формування відповідального члена громади й суспільства, який розуміє принципи й механізми його функціонування, а також важливість національної ініціативи. Ця наскрізна лінія освоюється через колективну діяльність – дослідницькі роботи, роботи в групі, проекти тощо, яка розвиває в учнів готовність до співпраці, толерантність щодо різноманітних способів діяльності і думок.

Наведемо декілька прикладів застосування наскрізних змістових ліній та історико-географічних зав'язків, імплементованих у практичному освітньому процесі Покровського педагогічного коледжу.

Із дисципліни «електротехніка» вивчалися закони, що були відкриті одним із провідних учених того часу Густавом Робертом Кіргофом (1824–1887). Розробки припадали на період із 1860 до 1865 років. У цей час у світі відбувалися такі знакові події, як скасування кріпацтва (1861р.) в Російській Імперії Олександром II Романовим; війна між Північчю та Півднем у Сполучених Штатах Америки.

Викладач використовує глобус або карту світу, пропонує учням проаналізувати події, які відбувалися в цей час. Акцент треба робити на подіях, які відбувалися в Україні, та громадянською позицією відомих діячів того часу.

Усі вчителі та викладачі спираються на базові знання тих, хто навчається, але не завжди знання останніх відповідають передбаченому рівню, тому викладач в інтерактивній формі залучає їх для вирішення поставлених проблем. Використання інтернет-ресурсу бажано зупинити. Не завжди учні можуть інтегрувати матеріал викладання з історичними подіями, які відбувалися на той час у різних місцях, тому основна задача викладача – підвести учнів /студентів до вирішення цієї проблеми. У цьому разі доречним буде географічний аспект, а саме використання фізичних і політичних карт світу, Європи.

Якщо в цьому плані виникла проблема, викладач пояснює учням сутність аналізованої міжнародної ситуації та подій, які відбувалися на той час в історії людства. Саме на цьому етапі вмикається вектор громадянськості. На історичних прикладах викладач пояснює громадянську позицію народу та пов'язує її з сьогоденням. Проблема виховання почуття громадянськості молоді в сучасних умовах є комплексним явищем, таким, що не може вирішуватись одноразово, одномоментно й виключно на одному освітньому щаблі. Виховання громадянськості в нашої молоді має носити поетапний, систематичний характер, реалізовуватись як у середній школі, так і в закладах вищої освіти. Саме таке поступове й усеохопне розгортання процесу виховання

громадянськості стане запорукою результативності цього процесу. Але якщо у вищій школі виховання громадянськості стає більш-менш систематичним явищем, зокрема завдяки проявам самосвідомості молоді, то в середній школі, а саме, у старших класах, така тенденція не спостерігається, хоча виховання почуття громадянськості в старших підлітків набуває неабиякої значущості у зв'язку з вимогами сучасності, які весь час зростають, до людини як активної, творчої особистості, здатної знайти власне місце в сучасному світі й реалізувати особистісний потенціал.

Вивчаючи дисципліну «Безпека життєдіяльності людини», слід звернутися до закону Вебера-Фехнера, що сприятиме вмиканню механізму міжпредметних історико-географічних зв'язків.

Важливо, що викладач має всі важелі, щоб на матеріалі, що вивчається, показати громадянську позицію народу щодо подій того часу. Поняття «громадянськість» може мати різне смислове наповнення, наприклад у місцях компактного проживання різних народностей, що мають свої традиції, громадянські цінності можуть відрізнятися від географічної та політичної ситуації в країнах їхнього мешкання. В Україні це компактні місця мешкання угорців, румунів, поляків, гагаузів та інших етнічних груп, і тому педагогам слід враховувати ці особливості.

Наведемо приклад із галузей «образотворче мистецтво» та «література»: Т. Шевченко, О. Пушкін, К. Брюллов. Додільним, на наш погляд, буде довести учням, що після презентації картини Карла Брюллова «Загибель Помпеї» інтеліген-

ція всього світу відчула неабиякий вплив слов'янської культури. Практично всі митці були вражені величчю та професійною досконалістю цієї роботи.

У грудні 1825 року відбулося повстання декабристів. О. Пушкін, намалювавши повішених на шибениці п'ятьох революціонерів-демократів, зробив напис: «І я би зміг». Учитель наводить декілька прикладів народних повстань в Україні, порівняльну характеристику громадянської позиції кріпаків та панства. Принципове антагоністичне ставлення трудового українського народу до панства та російського керівництва.

Великі можливості громадянського виховання закладено в творах Т. Шевченка, які створено під впливом переважно української культури.

Висновки й перспективи подальших розвідок. Отже, серед зазначеної кількості прикладів з усіх навчальних предметів ми пропонуємо імплементувати в освітній процес закладів середньої освіти наскрізні змістові лінії історико-географічного нахилу для підвищення громадянської свідомості здобувачів. Ураховуючи наші рекомендації, педагог може пов'язати громадянські процеси в суспільстві минулого історичного часу з сучасністю для виховування у здобувачів освіти громадянської свідомості і національної цінності українського народу. Для цього, як показує практика, достатньо використовувати їхню інтерактивність, спрямовувати до особистих висновків та корегувати громадянську позицію в напрямі національних цінностей українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вишневський О. І. Сучасне українське виховання : педагогічні нариси / О. І. Вишневський. – Львів : Наук.-метод. ін-т освіти ; Львів. обл. пед. т-во ім. Г. Ващенка. – Львів : б. в., 1996. – 224 с.
2. Гражданское образование : содержание и активные методы обучения / Под редакцией Н. Воскресенской и С. Шехтера. При участии А. Иоффе и Ч. Уайта. – Москва : Фонд «Сивитас», 2006. – 24 с.
3. Гурій М. О. Громадянське виховання старшокласників у великій Британії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. педагог. наук. 13.00.01 – загальна педагогіка

та історія педагогіки / Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. – Дрогобич, 2008. – 22 с.

4. Інтернет ресурс: [www: mon.gov.ua/ua/osvita/](http://www.mon.gov.ua/ua/osvita/)

5. Наскрізні лінії в дидактичних матеріалах / автор-укладач Г. Є. Фефілова. – Х. : ВГ «Основа», 2018. – 206, [2] с. – (Серія «Ключові компетентності»). ISBN 978-617-00-3408-3.

6. Політичний енциклопедичний словник : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. – Київ : Генеза, 1997. – 278 с.

7. Шевченко Г. П. Проблемы образования и воспитания студенческой молодежи в эпоху постмодернизма / Г. П. Шевченко. Духовність особистості: методологія, теорія і практика : збірник наукових праць / Гол. редактор Г. П. Шевченко. Вип. 2(43). – Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011.

8. Audigier, F. Concepts debaset competences clesdel education a lacityoyennete democratique, unedeuxiemesynthese / F. Audigier. Strasbourg: Conseilde Europe, DECS/GTT, 1999. 205 p. (eng).

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СКВОЗНЫХ СОДЕРЖАТЕЛЬНЫХ ЛИНИЙ ИСТОРИКО-ГЕОГРАФИЧЕСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ КАК СРЕДСТВО ВОСПИТАНИЯ ГРАЖДАНСТВЕННОСТИ УЧАЩИХСЯ

Чепига Игорь,

*кандидат педагогических наук,
методист кафедры*

природно-математических дисциплин

*Донецкий областной институт последипломного
педагогического образования*

г. Краматорск, Украина

i.cheriga@ippo.dp.ua

Караимчук Игорь,

старший преподаватель

кафедры здоровья человека,

физического воспитания и биологии

*ГВУЗ «Донбасский государственный
педагогический университет»*

г. Славянск, Украина

karaimchuk@ukr.net

Мельник Игорь,

старший преподаватель

кафедры здоровья человека,

физического воспитания и биологии

*ГВУЗ «Донбасский государственный
педагогический университет»*

г. Славянск, Украина

i.melnik@ukr.net

В статье рассматривается проблема потребности общества в воспитании ответственных граждан, которые свободно ориентируются в сложной современной

социально-экономической и политической ситуациях со стойкой лично значимой гражданской позицией: инновационный подход решения этой педагогической проблемы через межпредметные связи, переплетающиеся с историческими знаковыми событиями прошедших времен, с географической ориентацией. Намечены пути повышения гражданской ответственности студенческой молодежи через комплексный подход к этой проблеме. Внедряется интерактивная межпредметная историко-географическая взаимосвязь как способ воспитания гражданской ответственности студентов учебных заведений Украины. Рекомендовано более глубоко использовать сквозные содержательные линии (в секторе гражданской ответственности) на примерах патриотической гражданской позиции различных деятелей и всего Украинского народа в разные исторические времена для формирования гражданской позиции учащихся.

Ключевые слова: *воспитание студенческой молодежи; гражданственность; историческая и географическая связи; межпредметные связи; национально-патриотическая деятельность педагогов; сквозные содержательные линии.*

USE OF HISTORY AND GEOGRAPHY AS A MEANS OF STUDENT CITIZENSHIP

Chepiga Igor,

*Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D.),
educator at Department of teaching
Science and Mathematics
Donetsk In-Service Teachers Training Institute
Kramatorsk, Ukraine
i.chepiga@ippo.dn.ua*

Karaimchuk Igor,

*Senior lecturer
Department of Human Health,
Physical education and biology
Donbass State Pedagogical University
Sloviansk, Ukraine
karaimchuk@ukr.net*

Melnik Igor,

*Senior lecturer
Department of Human Health,
Physical education and biology
of Donbass State Pedagogical University
Sloviansk, Ukraine
i.melnik@ukr.net*

The article considers the citizenship issue as a society's need. Nowadays citizens have to face complicated social, economic and political situations. To prepare youth for these challenges teachers should apply innovative approaches using integration of history and geography. Overall, a teacher has all tools needed for this mission. Examples of the use of such interdisciplinary links are given.

We hope that the proposed recommendations will enable teachers to connect civic society processes of the past with the current ones, to raise students' awareness about Ukrainian national value. It also allows deep learning in the citizenship aspect through examples of someone's patriotic civic activity.

Keywords: *citizenship; citizenship aspect; education; historical and geographical connection; interdisciplinary connections; national activity.*

REFERENCES

1. Audigier, F. Concepts debaset competences clesdel education a lacityennete democratique, unedeuxiemesynthese / F. Audigier. Strasbourg: Conseilde Europe, DECS/GTT, 1999. 205 p. (eng).
2. Fefilova, H. Ye. (2018). *Naskrizni linii v dydaktychnykh materialakh* [Through content lines in didactical materials]. Kh.: VH «Osnova» (ukr).
3. Hurii, M. O. (2008). *Hromadianske vykhovannia starshoklasnykiv u velykii Brytanii* [Civic education of high school students in Great Britain]. (Extended abstract of candidate's thesis). Drohobyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Ivana Franka. Drohobych (ukr).
4. Internet:www: mon.gov.ua|ua|osvita| (ukr).
5. *Politychnyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Political encyclopedic dictionary]. Kyiv: Heneza, 1997 (ukr).
6. Shevchenko, G. P. (2011). Problemy obrazovaniya i vospitaniya studencheskoj molodezhi v epohu postmodernizma [Problems of education and upbringing of student youth in the era of postmodernism]. *Duhovnist' osobistosti: metodologija, teorija i praktika: zbirnik naukovih prac' / Gol. G. P. Shevchenko. Vip. 2(43)*. Lugans'k: vid-vo SNU im. V. Dalja (rus).
7. Voskresenskaja, N., Shehtera, S., Ioffe, A. & Uajta, Ch. (Ed.). (2006). *Grazhdanskoe obrazovanie: sodержanie i aktivnye metody obuchenija* [Civic education: content and active teaching methods]. Moskva: Fond «Sivitas» (rus).
8. Vyshnevskyi, O. I. (1996). *Suchasne ukrainske vykhovannia: pedahohichni narysy* [Modern Ukrainian education: pedagogical essays]. Lviv. nauk.-metod. in-t osvity; Lviv. obl. ped. t-vo im. H. Vashchenka. Lviv: b. v. (ukr).